

40 ANYS DE SUBOFICIALITAT DE LA LLENGUA CATALANA (A LA UE): BALANÇ PROVISIONAL I PERSPECTIVA

Antoni Torras Estruch*

RESUM

El propòsit d'aquest article és proporcionar una cronologia ponderada d'esdeveniments en relació amb l'accessió del Regne d'Espanya a les Comunitats Europees i amb les conseqüències que ha tingut la seva decisió de no declarar la llengua catalana oficial en aquell context, decisió que s'ha mantingut inalterada durant més de 40 anys. Aplega una sèrie d'elements per a un judici històric, tant pel que fa al capteniment de l'Administració general de l'Estat com a l'impacte de les mocions en favor del català al llarg de les darreres dècades. Se sosté, a mode de balanç provisional, que el tractament reservat al català al si de les institucions de la UE, malgrat les innovacions de la primera dècada dels 2000, es correspon més aviat a una suboficialitat precària que no pas a una quasi oficialitat i que aquesta condició pot incidir i incideix negativament en els esforços de normalitzar, en molts àmbits, les llengües pròpies de Catalunya empresos durant tot aquest període. Finalment, s'apunta breument quins escenaris podrien suposar una discontinuïtat en un futur mediat o immediat.

Paraules clau: oficialitat, no-oficialitat, Unió Europea, Espanya, règim lingüístic, suboficialitat, història

40 YEARS OF CATALAN'S SUB-OFFICIAL STATUS (AT THE EU): PROVISIONAL BALANCE AND PERSPECTIVE

ABSTRACT

The purpose of this article is to provide a considered timeline in relation to the Kingdom of Spain's accession to the European Communities and the consequences of its decision not to declare Catalan as an official language in that context. A decision that has remained unaltered for over 40 years. It assembles a series of elements for a historical judgement, with regard to both the behaviour of the Spanish State Administration and the impact of motions in favour of Catalan over the course of the last few decades. As a provisional balance it maintains that the treatment reserved for Catalan at the heart of EU institutions, despite the innovations of the first decade of this century, reflects a precarious sub-official status rather than a quasi-official one and that this status can and has had a negative impact on the efforts made in many spheres throughout this period to normalise Catalonia's autochthonous languages. Finally, it briefly notes the scenarios that could come about if this is discontinued in the mediate or immediate future.

Keywords: official status; non-official status; European Union; Spain; language system; sub-official status; history.

* Antoni Torras Estruch, assessor de polítiques UE a la Delegació del Govern davant la Unió Europea. atorras@gencat.cat

Citació recomanada: Antoni Torras Estruch (2020). 40 anys de suboficialitat de la llengua catalana (a la UE): balanç provisional i perspectiva, *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, 74, 109-119. <https://doi.org/10.2436/rld.i74.2020.3492>

Sumari

Introducció

- 1 Anys 1980. De l'adhesió a la reivindicació: cap a la CEE sota el signe de la normalització
- 2 Anys 1990. Gestació de la UE, la dita *Resolució Reding* i necessitat d'un nou estatut
- 3 Des de 2001. Envers un cert reconeixement institucional *versus* jerarquitització i interposició
 - 3.1 Acords administratius: avenços, límits, cost
 - 3.2 Balanç provisional, pressió social i evolució política
- 4 Des de 2011: desfeta del consens constituent: reivindicacions lingüístiques a un segon pla
- 5 2021: Escenaris oberts: continuïtat, erosió, estat propi, estat propici?

Referències bibliogràfiques

Introducció

Ara fa 35 anys, Espanya accedia a les Comunitats Europees sense sol·licitar que cap de les llengües cooficials diferents del castellà, emparades per la Constitució espanyola i pel estatuts d'autonomia, esdevingués llengua dels tractats i, per extensió, oficial i de treball del que amb el temps ha esdevingut la Unió Europea (UE). La decisió havia estat presa abans, tot i que no en trobem rastre documental. Des d'aleshores, s'ha anat gestant una de les amenaces contemporànies més imponents que planen sobre la viabilitat futura de la llengua catalana com a vertebradora dels seus espais públics de referència: la no-oficialitat a la UE. No-oficialitat que, com hi ha hagut múltiples ocasions de comprovar i exemplificarem, retalla espais de vida i de creixement significatius de la comunitat lingüística catalana, també en l'àmbit domèstic, de la major de les comunitats lingüístiques territorials de la UE no tutelada pel Reglament 1/1958,¹ pel qual s'estableix el règim lingüístic de les Comunitats Europees. I, de retruc, n'acaba compromentent la condició d'oficial, fins i tot als territoris on és llengua pròpia (d'aquí la justificació del parèntesi al títol).

Convé establir una brevíssima crònica sintètica d'aquest període, així com un balanç provisional de l'abast de les maniobres correctives i evolucions dels darrers anys, per contribuir a escatir-ne conseqüències materials concretes per als drets dels catalanoparlants i explorar el ventall d'opcions futures per posar remei a l'anomalia catalana a Europa. Es podria convenir a dividir aquest període en quatre fases equipol·lents diferenciades i, doncs, les dècades dels 80 i 90 del segle XX, a partir de 2001 i a partir de 2011, tot seguint el fil d'una sèrie d'esdeveniments clau que hi introduïren algunes discontinuïtats. Tanmateix, la nota dominant en aquests períodes sembla que vindria fortament condicionada per fets produïts amb anterioritat.

Les primeres dècades objecte d'aquest balanç han tingut el seu lloc destacat en aquesta *Revista* (per tal com l'oficialitat és una dimensió preeminentment jurídica); sobretot les dues primeres. Per tant, em deturaré més a descriure l'impacte dels darrers anys d'activitat europea sobre la llengua catalana i, en darrer terme, proposaré una lectura dels escenaris oberts de cara a un futur proper.

1 Anys 1980. De l'adhesió a la reivindicació: cap a la CEE sota el signe de la normalització

L'any 1979, després de 18 anys sol·licitant-ho i que, en diverses ocasions, es desestimés mentre Espanya no complís els requisits democràtics mínims, segons articulava el conegut Informe Birkelbach (1962), van iniciar formalment les negociacions amb vista a l'ingrés d'Espanya a les Comunitats Europees. Aquest procés fou menat pels governs d'UCD i, més tard, pel PSOE i, a la pràctica, sota la batuta discreta de la diplomàcia espanyola, fet que en ret complexa una fiscalització, oimés si retrospectiva. Les cròniques d'aquella època solen centrar-se en els aspectes (que eren molts i de molta importància: geopolítica, macroeconomia, excedents agrícoles...) que estaven damunt la taula com a objecte explícit d'aquestes negociacions i no n'hem sabut localitzar cap que singularitzés i decortiqués el tractament que va rebre la qüestió lingüística, sobre la qual no hi deuria haver dissens entre els representants polítics i administratius clau.

És ben palès, tanmateix, que el capteniment posterior per part de l'AGE i dels partits polítics majoritaris a Espanya, així com la relació de forces en l'immediat postfranquisme, permeten apuntar a un pacte tàcit en el marc dels de la Transició, pel qual es garantiria, a determinades realitats lingüístiques espanyoles, una certa existència interior a canvi d'un desistiment (o una no insistència) a l'exterior. Tema plausiblement negligit, per tant, i, en tot cas, en què les preferències per part europea i per part espanyola no divergien substancialment (Herrera, 2003; Van der Jeught, 2015).

L'any 1981 pot considerar-se el punt de partida per dos motius principals. A Espanya, el cop d'estat del 23 de febrer condiona el sostre del procés devolutiu i democratitzador, també pel que fa a les relacions centre-perifèria (en el context de les quals les llengües pròpies tenen un relleu innegable). També és el 1981 que, des de Catalunya, s'estableixen les bases per a la creació del Patronat Català pro Europa, un dels ens que amb major continuïtat ha treballat per incorporar la variable catalana (i, doncs, també la llengua) en les iniciatives de l'actual Unió Europea.

¹ Text consolidat: [Reglament núm. 1](#), que determina les llengües que ha d'utilitzar la Comunitat Econòmica Europea.

En l'àmbit europeu, com apuntàvem, la complicació d'un règim lingüístic que començava a ésser percebut com a bizantí (l'actualment vigent, amb 24 llengües oficials i de treball, hagués sigut difícilment gestionable sense les tecnologies de què es disposa actualment) ja era motiu de controvèrsia i, doncs, podríem aventurar poca proclivitat d'altres estats membres a acceptar una hipotètica opció que no hagués exclòs la llengua catalana. Nogensmenys, Espanya, en qualitat de futura alta part contractant, hagués pogut declarar llengües dels tractats les llengües cobertes per l'article 3.3 de la Constitució, de manera especular a com ho feu Bèlgica l'any 1957 o com ho faria Finlàndia el 1995.

L'1 de gener de 1986, doncs, entrava en vigor l'Acta d'adhesió del Regne d'Espanya a les Comunitats Europees, en l'articulat de la qual només figurava, com a llengua espanyola als efectes del dret comunitari, la llengua castellana. L'Administració general de l'Estat (AGE) imposava, d'aquesta manera i per bé que indirectament (per delegació a una organització internacional), una asimetria en favor del castellà que perpetuava i reforçava el desequilibri lingüístic del bloc de constitucionalitat espanyol (malgrat que la democratització havia mitigat molt el prohibicionisme franquista) i tancava les portes d'Europa a les altres llengües d'Espanya.

Val a reiterar que això succeïa d'una manera difícilment involuntària. No es deixava de reflectir un determinat consens dominant al voltant de la interpretació del bloc de constitucionalitat en matèria de llengua no gens en línia amb les aspiracions dels catalanoparlants. Per bé que aquesta interpretació fos hegemònica a Madrid, s'ha demostrat amb els anys que aquesta tria i aquesta asimetria no només no satisfia els anhels de qui volia exercir l'europeïtat a partir de la catalanitat lingüística, sinó que esdevenia font de perplexitat i de frustració per a molts ciutadans i també per a responsables d'affers europeus i de llengua. L'AGE, per tant, d'una banda, aprofitava l'anomenat monopoli de la interlocució amb les instàncies europees per fixar en el dret primari europeu aquesta seva preferència; d'altra banda, també es treia profit d'una conjuntura històrica en què la Generalitat i la societat catalana maldaven per consolidar i expandir l'autogovern, aleshores recentment restablert, a partir d'altres àmbits prioritaris, com ara la ingent tasca normalitzadora de la llengua, després de dècades de proscripció i de precarietat.

Per acabar-ho d'adobar, l'any 86, mentre la prioritat a Catalunya era la normalització lingüística en clau domèstica, tasca per si mateixa ben complexa (i, prou significativament, contenciosa amb el mateix Estat espanyol; vegeu Argelaguet i Argemí (1994)), a Brussel·les es rellançava el procés d'integració europea, sota la batuta i visió de Jacques Delors. Barcelona, a més, era designada ciutat olímpica de cara al 1992. Aquest gran esdeveniment va nodrir moltes expectatives, algunes de falses, sobre la visibilització del fet català al món. En l'àmbit lingüístic, aquest context queda ben acotat per Solé i Durany (1992) i en referències recurrents de textos contemporanis.

De seguida, emperò, si més no en termes històrics, polítics i ciutadans van entreveure la badada (no tant la seva magnitud potencial a llarg termini) i es començaren a mobilitzar, tot i que es podria argumentar que la *coalició prooficialitat* mai no ha comptat amb una lleva política suficient per desfer el vici de base. Ja l'any 1982, com dèiem, queda constituït el Patronat Català pro Europa, la primera plataforma del Govern de la Generalitat (que en detenia un control anàleg fins que va ser incorporat al Govern, el 2007) per dur a terme política europea i que des de sempre ha tingut el català a la UE entre les seves prioritats de seguiment.

Les primeres campanyes (Montserrat, 1992; Strubell, 2008) populars en favor de l'oficialitat europea de la llengua catalana tampoc no trigaren gaire a sorgir i acabaren cristal·litzant en la Resolució II/155, de 10 de febrer de 1988, per la qual el Parlament de Catalunya acordà que s'emprenguessin les gestions oportunes prop del Parlament Europeu i del Govern central espanyol. Aquest primer temps queda ben enquadrat entre l'incipient reivindicacionisme, l'actitud audaç i la disposició al mapatge d'esclatxes propícies descrites per un dels primers eurodiputats catalans (Gasòliba, 1990) i l'adveniment de la famosa Resolució Reding de 1990 (resultat últim de l'impuls propiciat per la Resolució II/155) que exposa, per primer cop en el marc institucional comunitari, la flagrant injustícia estructural que feia i fa de sostre de vidre a l'expressió pública normalitzada en llengua catalana.

2 Anys 1990. Gestació de la UE, la dita *Resolució Reding* i necessitat d'un nou estatut

Els anys noranta engeguen, doncs, sota el signe de la citada Resolució Reding. S'hi identificava l'anomalia europea del cas dels catalanoparlants i se'n solemnitzava la bondat d'un desgreuge però, en canvi, des d'un punt de vista operatiu es deixà la feina a mig fer, en mans de la discrecionalitat dels responsables comunitaris i a mercè de qui podia tenir un incentiu a interferir-hi o a deixar-ho esbravar, tot traslladant-ne la càrrega d'una mínima materialització pràctica als directament interessats, informats i mobilitzats (Montserrat, 1992). A més, des d'un punt de vista estratègic, també contenia un altre vici inherent, ço és, creure o pretendre que Brussel·les resolgués allò que Madrid bloquejava, biaix perceptiu distintiu d'una part de l'euroentusiasme primerenc a Catalunya. Entusiasme que, en línies generals, semblava tenir un cert fonament, amb els aleshores president de la Generalitat de Catalunya i l'alcalde de Barcelona presidint, des de 1992, l'Assemblea de les Regions d'Europa i el Consell de Municipis i Regions d'Europa, respectivament; eren protagonistes creïbles d'una altra Europa possible, l'Europa dels pobles o de les regions, concepte que en aquella època comptava amb un predicament innegable.

L'any 1996 ja havia quedat ben clar que els límits de la Resolució Reding en convertien el mèrit en poca cosa més que paper mullat, malgrat l'innegable avenç en el pla simbòlic i retòric o declaratiu. Val a dir, tanmateix, que no era ni és gens excepcional que una resolució del Parlament Europeu fos perfectament desoïda, oïmés tractant-se de qüestions en què l'Eurocambra no té atribucions competencials formals, més enllà del seu reglament intern de funcionament i del seu innegable i creixent pes polític. Però també cal afegir que molts dels avenços assolits durant aquell petit impuls no van poder ser consolidats, en la mesura que no van ser inscrits en la dinàmica de treball ordinària de cap de les institucions i després que molts dels promotors topessin amb paret rere paret d'incomprensió i de rebuig (Montserrat, 1992).

Per la banda de l'evolució institucional europea, els Tractats de Maastricht (1992) i d'Amsterdam (1997) consagren el naixement de la Unió Europea i, juntament amb l'històric activisme jurisprudencial del Tribunal de Justícia Europeu, estintolen la primacia del dret comunitari. A Espanya, durant el període que s'enceta amb l'arribada de José María Aznar a la presidència del Govern central es comença a esquarterar el consens a l'entorn de nombrosos i importants pactes tàcits de matriu i d'època tardofranquista, preconstitucional o constituent (l'anomenat *esperit de la transició*) i la prioritat esdevé revertir algunes derivades d'aquest consens. Les llengües cooficials passaven a ser vistes i tractades com a obstacle en el camí de fer reviure el tòpic dels 500 milions de parlants, xifra que s'aspirava i s'aspira a fer valdre en política exterior.

3 Des de 2001. Envers un cert reconeixement institucional *versus* jerarquització i interposició

L'assertivitat (àdhuc bel·ligerància) dels exponents del Govern central presidits per Aznar s'accentua amb la majoria absoluta que obté a les eleccions generals espanyoles el 12 de març de l'any 2000 i, en l'àmbit que ens ocupa, es tradueix en un recrudiment del tracte que rep qualsevol expressió del greuge quant a llengua catalana i qualsevol proposta per reconduir-lo, en paraules de l'Institut d'Estudis Catalans, una actitud "deplorable, condemnable i greu".² També és aleshores que es prefiguren els moviments (molts dels quals com a reacció a l'actitud de l'AGE i del Govern d'Espanya) que acabarien desembocant en la situació normativa actual, que es gesta entre 2003 i 2006, amb la cristal·lització de la demanda d'un nou estatut d'autonomia que blindés avenços de l'autogovern.

Els tractats europeus esmentats en l'apartat anterior (Maastricht i Amsterdam) de seguida es veieren superats per la perspectiva de la gran ampliació a l'Est d'Europa (que acabà tenint lloc el 2004 i 2007) i, constatades les mancances del Tractat de Niça (2000), el Consell Europeu de Laeken (2001) convocava la Convenció Europea, amb una vocació d'obertura manifesta, que hauria d'alimentar la Conferència Intergovernamental de què acabà sortint el Tractat pel qual s'estableix una Constitució per a Europa (finalment fallit arran de l'èxit negatiu en referèndums a França i als Països Baixos).

Davant d'aquesta finestra d'oportunitat, la reacció catalana fou immediata i s'articulà una Convenció Catalana per al Debat sobre el Futur de la Unió Europea, amb un calendari especular i en sintonia amb l'Europea, que posà sobre la taula, amb notable diligència (tot i la relativa refractivitat per part espanyola i europea), moltes

² Consultable a la [web de l'IEC](#).

qüestions estratègiques per a Catalunya, entre les quals la lingüística. Específicament, de les 80 propostes que la Convenció Catalana formulava el gener de 2003 en aquest context, 10 eren d'àmbit lingüístic (de la 59 a la 68) i, concretament, la número 61 demanava que el català esdevingués oficial a tots els efectes.

Fou un exercici de participació que contribuï a retre visibles, de nou, les demandes catalanes. Tot insistint, malgrat tot i un cop més, a obviar la llei de la gravetat de l'ordenament jurídic comunitari, és a dir: que si l'oficialitat d'una llengua es desprèn de la unanimitat dels estats membres al si del Consell quant al Reglament 1/1958, tot el que no sigui atènyer aquesta unanimitat condemna qualsevol moció al fracàs relatiu.

El 2004, els pactes a l'entorn de la investidura del president del Govern espanyol, José Luis Rodríguez Zapatero, en els quals no hi ha cap constància, a banda de l'ocasió viciada del Memoràndum Moratinos (2004) que se'n derivà, que l'Estat espanyol hagi sol·licitat mai la incorporació de les llengües cooficials d'Espanya al Reglament 1/1958 per oficialitzar el català, el basc i el gallec en l'àmbit comunitari europeu.

En síntesi, tanmateix, feina feta no fa destorb, i la mobilització aconseguida per la *coalició prooficialitat* va acabar influint decididament, almenys en termes de fixació de l'agenda, en la gestació de les disposicions lingüístiques de l'Estatut de 2006 i en la consecució final dels acords administratius per un ús oficial de la llengua catalana a la UE. També, per emulació, l'empenta catalana d'aquesta època, durant la Convenció Europea, sembla haver pesat perquè Irlanda es decidís a fer valdre la condició de llengua de tractat de l'irlandès per assolir l'oficialitat. Una influència similar s'apunta sobre Malta i el maltès, tot i que aquest extrem no s'ha pogut contrastar.

A partir de 2006, a banda de l'entrada en vigor de tota la bateria d'acords administratius entre el Govern espanyol i les institucions de la UE que tot seguit tractarem, entre 2007 i 2009 es va produir un miratge: amb l'aparent reforçament polític del foment del multilingüisme, Leonard Orban, nou comissari amb l'adhesió de Romania, n'esdevenia titular al si del Col·legi de Comissaris de la Comissió Europea. En paraules del setmanari anglès *The Economist*, capdavantjava una "no-cartera vergonyant", tot i tenir sota la seva responsabilitat directa la Direcció General de Traducció, el Servei Comú d'Interpretació de Conferències i una unitat operativa al si de la Direcció General d'Educació i Cultura (DG EAC), a més del preceptiu gabinet; aquesta darrera DG EAC va acabar reabsorbint la cartera tres anys després. Ens referim a un miratge perquè aquesta innovació institucional es va veure que només responia a les necessitats diplomàtiques d'acomodar un comissari més (arran de l'accessió de Romania i Bulgària) i no es va consolidar.

El Grup d'Alt Nivell de Multilingüisme constituït per la Comissió Europea va lloar el model educatiu català en un informe del 2007. Aquest informe, entre d'altres, va servir al comissari d'Educació i Cultura Jan Figel i, després, al comissari de Multilingüisme Leonard Orban per impulsar sengles estratègies successives en favor del multilingüisme i que tampoc no van tenir continuïtat ni política ni operativa. Després de la Resolució del Consell³ sobre una estratègia europea de multilingüisme, de 21 de novembre de 2008, aquesta estratègia havia de ser actuada i revisada abans de finals de 2012 i encara no se n'ha tornat a parlar en seu del Consell més enllà d'indicadors de sistemes educatius, per més que figuri en els atesos de diversos documents polítics posteriors. Paral·lelament, com dèiem, es va passar de disposar de tot un comissari dedicat a aquestes qüestions a una degradació política completa, amb només tres funcionaris dins d'una unitat a la DG EAC, mentre que els fons que s'hi destinen també han reculat.

Retrospectivament, és evident que el 2008 va quedar palès per a moltes parts implicades que no hi havia consens mínim suficient entre els diferents estats membres, amb concepcions de la diversitat lingüística massa divergents i amb una percepció prou desequilibrada, en conjunt, del lloc que calia reservar a cada una de les llengües que defensava cada estat.

Pel que fa al desenvolupament estatutari català, com apuntàvem més amunt, tenim les aportacions del nou Estatut d'autonomia de Catalunya en matèria de projecció més enllà del propi àmbit territorial: "La principal novetat que aporta el nou Estatut d'autonomia és que una norma de rang estatutari prevegi expressament la promoció de la projecció supraterritorial de la llengua catalana, no només dins l'Estat espanyol, sinó també en el territori de la Unió Europea i més enllà" (Corretja i Torrens, 2007: 260). Corretja sostenia que, en relació amb la situació anterior, el nou Estatut facilitaria i garantiria l'actuació dels poders públics per tal de

3 Consultable a la [web d'EUR-Lex](#).

consolidar l'ús de la llengua catalana més enllà del territori de Catalunya. Àdhuc, en el cas de l'oficialitat del català a la Unió Europea, “obligant la Generalitat i l'Estat a realitzar les accions necessàries per tal d'assolir-lo” (Corretja es refereix a l'article 6.3 de l'Estatut en vigor).

Dita *obligació d'assolir*, 14 anys després, no s'ha materialitzat. Nogensmenys, es podria adduir que, mentre el procés estatutari formulava aquesta obligació, des de Catalunya es mirava de propiciar les actuacions per part del govern de Madrid que hi donessin compliment, tot i que, com veurem tot seguit, el capteniment de Madrid va respectar una certa interpretació restrictiva del redactat de l'article 6.3 però no el seu esperit, car encara que el “reconeixement de l'oficialitat del català a la Unió Europea” pugui voler dir, estrictament que, en el marc de la UE, es reconegui l'oficialitat del català, sense major precisió i, per tant, amb un forat per a l'ambigüitat, hi ha un consens generalitzat inequívoc sobre quin reconeixement es vol: la plena condició de llengua dels tractats i la de llengua oficial i de treball que se n'hauria de derivar.

3.1 Acords administratius: avenços, límits, cost

Entre 2004 i 2006, com hem avançat, arran dels canvis de govern a Catalunya i a Madrid, el Regne d'Espanya va emprendre unes negociacions que el van dur a concloure una sèrie d'acords administratius amb diverses institucions de la UE. Més que d'un gest inèdit que establís cap precedent, es tractà d'un subproducte de la conjuntura. L'aritmètica parlamentària sorgida de les eleccions generals espanyoles del 14 de març de 2004 propicià uns acords d'investidura entre el PSOE de Zapatero i, entre d'altres, les forces catalanes, que van donar-li suport condicionat. Aquesta dependència de les forces catalanes no va trigar a ser reconduïda.

Cap representant de la comunitat lingüística catalana (o de poders constituïts amb el català com a llengua pròpia, iniciadors del procés de tornar a demanar l'oficialitat amb sengles resolucions parlamentàries) no va poder fiscalitzar de manera satisfactòria l'ortodòxia ni la validesa tàctica de les gestions del Govern espanyol en favor del Memoràndum Moratinos que promogué, sol·licitud que donava el tret de sortida del procés negociador envers l'assoliment dels acords esmentats. Efectivament, el Govern central hi demanava la modificació del Reglament 1/58, però no pas per posar-hi el català al mateix nivell que les llengües oficials i de treball de la UE, sinó per exportar-hi el model dual espanyol de llengües de *constitucionalitat* màxima i llengües territorialment o parcialment *participis de certa constitucionalitat* (“llengües addicionals”, segons les deliberacions del Parlament Europeu sobre aquest afer).

Al final, les Conclusions del Consell de 13 de juny de 2005, que serviren com a fonament jurídic per als acords administratius, recolliren la petició espanyola però d'una manera més conservadora encara, ço és, tot optant per no modificar el Reglament 1/58 i evitant de citar cap llengua i cap estat concret i deixant ben clara l'absència de valor jurídic de les traduccions. La singularització post-Resolució Reding quedava morta i enterrada. Així, d'altres estats com, fins ara, el Regne Unit i el País de Gal·les, concretament, han pogut aprofitar, sense haver hagut d'assumir un cost polític comparable, la via oberta per les mocions en favor del català per dotar el gal·lès, per exemple, del mateix estatus de reconeixement oficial que les llengües cooficials espanyoles (fins i tot en algun cas millor, com el Comitè Econòmic i Social Europeu).⁴ A banda, el model d'acord que s'hi configurava ubicava el cost i la gestió dels procediments a la banda espanyola, en la lògica del *full a part* i remarcant encara més la dualitat promoguda per Espanya.

Aquesta discontinuïtat concreta, tot amb tot la més significativa que hi ha hagut fins ara, ja fou dissecada de manera impecable per Mir i Sala (2006) quant a llur tipificació i diversos àmbits d'aplicació, que ja aleshores es demanava si l'impacte global d'aquests avenços nominals no podia acabar hipotecant i perjudicant, en certa manera, les perspectives de futur dels catalanoparlants i, alhora, alertava dels límits i de la manca de coherència entre els diferents acords i la seva feblesa estructural.

L'abril de 2009, durant la precampanya de les eleccions al Parlament Europeu, el secretari d'Estat per a Afers Europeus, Diego López-Garrido, va anunciar la conclusió del darrer acord administratiu, entre Espanya i el Tribunal Europeu de Justícia. Aquest darrer acord, a més de les limitacions dels altres, exclougué explícitament supòsits de relació amb aquesta institució, per la qual cosa no se'ls pot trametre en català ni comunicacions de caràcter jurisdiccional, ni relatives a l'aplicació d'un text legal ni vinculades a l'obtenció d'avantatges (p. e. subvencions), de beneficis (adjudicació de contractes) o de funció (candidatura a un lloc de treball).

⁴ Vegeu la [notícia](#) publicada a *El Diari del Treball*.

Fet i fet, doncs, entenem que se'ls pot escriure en català per qüestions institucionals i para de comptar. Ara que es compleixen 15 anys de la vigència de tots els altres acords, convé fer-ne un petit balanç *ex post*, car es disposa de suficient perspectiva:

- Cap dels acords no ha estat revisat ni ampliat des que es van concloure (2005-2006 i 2009) i, d'alguns, se n'ha denunciat⁵ públicament l'incompliment o l'actitud del Govern espanyol en relació amb el cost (pecuniari i organitzatiu) derivat de llur aplicació.
- No han estat incorporats en cap dels reglaments interns de funcionament de cap de les institucions que els han subscrit, a excepció feta del Comitè de les Regions i de forma molt limitada i no exempta d'incoherència, puix que es decidí d'incorporar-hi les intervencions dels membres en sessió plenària, però no el dret dels ciutadans de comunicar-s'hi per escrit en català (març de 2014).
- No s'han traduït en un increment substancial de drets per als ciutadans catalanoparlants, sobretot perquè l'activitat legislativa ordinària de la UE no ha incorporat de manera transversal aquesta nova figura de les llengües cooficials quan es tracta de redactar disposicions lingüístiques en reglaments i directives de qualsevol àmbit temàtic.
- No se n'ha fet difusió destacable ni per part espanyola ni europea i, de fet, no han generat cap nivell de demanda considerable.
- S'ha institucionalitzat una mena de *suboficialitat* (més que no pas preoficialitat) que ens és, en darrer terme, nociva, car es dona peu polític, havent-s'hi donat curs i carta de naturalitat⁶ i havent-se venut com a solució definitiva, a les aspiracions dels catalanoparlants, a demanar-se, des de fora, per què aquest reconeixement no ens basta i *què més volem*.
- S'ha instituït la interposició necessària d'un Consell i d'una Oficina (Reial Decret 905/2007, de 6 de juliol) de l'AGE per a les traduccions oficials de les comunicacions ciutadanes en llengua cooficial les operacions de la qual són actualment invisibles pel que fa als acords (només en consten 3 reunions des de 2010, i cap entre 2011 i 2016).⁷ Així mateix, sorgeix una interposició suplementària, i és que la traducció de la comunicació catalana sempre es fa, successivament, en llengua castellana.
- Per últim, i més greument: cap d'aquests acords no ha servit per aturar el degotall de disposicions contingudes en la producció legislativa de la UE que violen el principi de neutralitat institucional (respecte del bloc de constitucionalitat i de l'ordenació territorial interna dels països).

3.2 Balanç provisional, pressió social i evolució política

Quant al darrer punt del subapartat anterior, cal tenir ben present que la Unió Europea, malgrat no disposar de competències de naturalesa estrictament lingüística més enllà de les relatives al funcionament intern i de relació i comunicació externa de les seves institucions, les disposicions de caràcter sectorial que adopta sí que contenen nombroses referències a l'ús de les llengües per part dels estats membres (Mir i Sala, 2015). La conseqüència pràctica que se'n deriva és que, *de facto*, la UE sí que compta amb una política lingüística, per bé que sigui tàcita o difusa, ja que de les seves decisions se'n desprèn que hi ha certes llengües que frueixen de drets materials (els parlants de les quals poden invocar i fer valdre) i n'hi ha d'altres que no.

Això és especialment deleteri, perquè s'està bastint tot un compendi de legislació (el gruix del que es coneix com a *cabal comunitari*) que, per activa o per passiva, ha anat arraconant o bandejant l'exigibilitat oficial i, de retruc, l'ús del català dels prospectes farmacèutics, de l'etiquetatge de tot tipus de béns de consum, del sistema d'informació del mercat interior i d'un llarg etcètera de disposicions en els àmbits més variats, com des de fa anys es va relatant en les cròniques legislatives d'aquesta *Revista*. Aquesta consideració final reforça la condició de suboficialitat per oposició a preoficialitat o quasioficialitat, per tal com contribueix a

5 Consultable a la web d'Horitzó Europa. http://www.horitzo.eu/wp-content/uploads/2009/01/files_docs_090115_estudi_catala_UE.pdf

6 Consultable a la [web de la Unió Europea](#).

7 Consultable a la web de la Secretaría de Estado de Administraciones Públicas. <https://www.mptfp.gob.es/portal/politica-territorial/autonomica/Lenguas-cooficiales/Consejo-de-Lenguas-Cooficiales/Reuniones/>

engendrar nous espais on una dinàmica diglòssica pot persistir i prevaldre, en detriment dels interessos dels catalanoparlants de viure, produir, consumir i exercir de ciutadans en llur llengua.

Tal com hem descrit, doncs, podem parlar d'uns acords parcials i migrats en molts sentits, però serà més urgent encara determinar quina és la via a seguir per no quedar definitivament sota un sostre de vidre que acabi compromentent tots els esforços, costosos, de recuperació interna en l'àmbit lingüístic catalanoparlant en el seu conjunt. Tot plegat no seria possible sense l'evident beneplàcit dels articuladors i negociadors de la posició espanyola (i de les dels altres estats i actors que incideixen en el procediment legislatiu ordinari) en cada expedient legislatiu i en cada iniciativa.

En el cas de l'Acord administratiu amb el Tribunal de Justícia, ja era evident el canvi de percepció quant a la manifesta insuficiència de l'abast dels acords. La judicialització i l'erosió del procés estatutari català ja estava en un estadi molt avançat i les diverses campanyes passaren a ser liderades per la societat civil i adquiriren un to més altament recriminatori. El mateix promotor de la pàgina d'internet europarl.cat, que fou extremadament popular en la denúncia de l'exclusió del català, un temps després, endegà la campanya Oficialitat.cat (2009-2010), que recollí més de 32.000 signatures en favor del català; l'entitat europeïsta Horitzó Europa va impulsar un full de ruta en favor de l'oficialitat mirant de sincronitzar les accions de tots els eurodiputats catalans. En paral·lel, duia a terme un monitoratge del grau de compliment dels acords, la poca diligència en compliment dels quals van denunciar repetidament. L'*statu quo* continua essent font de perplexitat i de frustració.

4 Des de 2011: desfeta del consens constituent: reivindicacions lingüístiques a un segon pla

El 28 de juny de 2010, la Sentència del Tribunal Constitucional espanyol sobre l'Estatut d'autonomia de Catalunya tomba una part central del moll de l'os de la condició de llengua pròpia de què gaudia la llengua catalana des de l'Estatut de 1979. Tot i que l'article 6.3 no quedava impugnada ni invalidada, continua *de facto* essent paper mullat, per tal com tot i haver entrat en vigor el 2006, mai s'ha emprès una moció eficaç per promoure'n el compliment.

Els darrers anys, sobretot des de 2014, les perspectives d'un procés constituent a Catalunya han fet passar aquest pla del reivindicacionisme català de caire privativament lingüístic a un segon terme (Milian Massana, 2019), per tal com la demanda popular d'estatalitat i la traducció parlamentària en favor de la independència política havia impulsat un nou reivindicacionisme català ras i curt. Sembla haver-hi consens que, si s'esqueia, la consolidació d'un nou estatut polític comportaria un tall net amb el desequilibri actual i amb la font primària dels problemes actuals, ço és, l'absència d'un estat propi o, si més no, propici.

L'esfondrament (definitiu?) d'aquesta perspectiva, ocorregut sobretot a redós dels esdeveniments de la política contemporània que culminen amb la declaració d'independència del 27 d'octubre de 2017 i la successiva suspensió temporal de l'autonomia i la persecució ha provocat una situació, encara en evolució, d'indefinió quant a l'actitud que els poders de l'Estat i els representants de les institucions de la UE mostren o mantenen envers qualsevol reivindicació catalana, que actualment és principalment política i democràtica i no pas preminentment lingüística (no exclusivament) com en altres èpoques passades. La inhibició de molts nivells politicoadministratius hi és patent, a l'espera que les relacions internes en el context institucional espanyol tornin a recuperar una certa normalitat o es deslloriquin d'alguna manera o altra.

El problema evident quant a la llengua catalana és que, mentre el debat polític ha suscitat tot l'interès, la inèrcia centrípeta inherent a les iniciatives legislatives de la UE s'ha pogut tornar a accelerar, amb la mera velocitat de creuer de la pròpia activitat ordinària. L'erosió que aquests anys d'inestabilitat han comportat no ha trobat, fins ara, un aturador vàlid.

5 2021: Escenaris oberts: continuïtat, erosió, estat propi, estat propici?

Vista aquesta breu proposta de balanç històric, s'imposa la mirada endavant. Podem entrar, breument, a especular i elaborar una combinatòria senzilla de continuïtats i de discontinuïtats als diferents nivells directament implicats, ço és: institucions de la UE, Estat espanyol i poders constituïts amb la llengua catalana

com a (co)oficial. Les constants que observem de tot aquest període que acabem de relatar són, per part catalana, una actitud reivindicativa, erosionada per la manca d'anticipació, de coordinació i d'unitat d'acció; per part espanyola, l'oscil·lació entre la indiferència i l'hostilitat manifesta; i, per part europea, una certa incomoditat i àdhuc displicència.

El pronòstic també és ben senzill: mentre Catalunya mantingui les quotes de poder polític actual, en absència de girs i gests inèdits per part d'Espanya, hi haurà continuïtat, ço és, voluntarisme català i inèrcies centrípetes espanyoles i europees. La conseqüència a mitjà termini, n'és una innegable erosió domèstica com la que hem anat descrivint. És difícil sobrevalorar la rellevància que això té per a Catalunya, per tal com la defensa i la millora de l'estatus oficial de la llengua catalana i de la llengua occitana són una prioritat transversal explícita de l'acció exterior catalana. Si fem abstracció dels desenvolupaments institucionals majors, convé establir mecanismes per monitoritzar millor l'oficialització progressiva del català en totes les instàncies UE i internacionals, tota la legislació europea des del punt de vista lingüístic i l'impacte de la promoció de l'occità.

El Govern espanyol (o el francès, o l'andorrà) és, a la pràctica, ara com ara, l'únic que pot demanar l'oficialitat del català a les institucions europees. La responsabilitat és de l'Estat, però la moció haurà de venir del màxim nivell polític i de consens dels representants polítics i institucionals de la comunitat catalanoparlant. L'absència del català com a llengua oficial de les institucions europees comporta, tal com hem exemplificat, un seriós obstacle per gaudir dels múltiples beneficis que reben aquestes llengües en tots els àmbits i no solament l'institucional europeu. Així, el català queda exclòs *de facto* de qualsevol disposició o benefici, sigui del camp que sigui, que es refereixi a les llengües oficials de la Unió Europea. En el supòsit que el Principat d'Andorra esdevingués alta part signatària dels tractats, caldria veure si el seu eventual tractat d'adhesió seguiria el model general o, en tant que microestat, el d'un o altre (mini)estat com, per exemple, Luxemburg (estat fundador, la llengua pròpia privativa del qual, el luxemburguès, no és llengua oficial perquè no tenia aquest estatus quan va cofundar les Comunitats i mai no ha revertit aquest *status quo ante*).

Després d'anys d'activisme fluctuant en pro de la llengua catalana amb algunes febleses, tant estructurals (manca d'unitat d'acció, indefinició estratègica...) com relacionals (sobretot pel que fa a la discrecionalitat d'Espanya en desatendre la voluntat dels catalanoparlants), en un context variable però que ha acompanyat la consolidació d'un cert nivell d'autogovern a Catalunya i d'una certa democratització d'Espanya, podem concloure que, pel que fa a l'ús oficial del català a la UE, i un cop constatat els límits i el poc recorregut dels acords administratius entre Espanya i les institucions de la UE en l'ús oficial de les *altres llengües oficials espanyoles*, pertoca decidir amb quins instruments convé avançar envers la plena oficialitat lingüística, ara com ara impedita pel topall del no-reconeixement europeu i les múltiples conseqüències pràctiques d'aquesta no-oficialitat: drets dels consumidors, oportunitats laborals, pèrdues econòmiques, etc.

Pel que fa a la conducta de l'AGE i del Govern central, en una anàlisi en perspectiva de les gestions en matèria de política lingüística de la Secretaria d'Estat per als Afers Europeus i de la Representació Permanent d'Espanya davant la UE, que en depèn, només podem trobar-hi una sola línia constant d'acció, quasi bel·ligerant: la defensa aferrissada de l'estatus del castellà, fins i tot judicialitzant-lo (casos C-160/03, C-274/11, C-146/13 del Tribunal de Justícia de la UE, per citar-ne alguns). Quan, per exemple, alguna presidència de torn de la UE ha volgut limitar les llengües de treball de les reunions preparatòries de les diferents formacions del Consell de Ministres (com Bèlgica, durant el 2n semestre de 2010, o Grècia el 1r de 2014), Espanya hi va fer boicot i va impedir funcionaris i alts càrrecs de participar-hi, amb l'amenaça de no reconèixer-los en les despeses derivades. També es continua demanant a tothom que representa Espanya que faci ús de la llengua castellana en les reunions i que es demani la disponibilitat d'interpretació activa i passiva.

Es manté, comptat i debatut, un ús de vegades deslleial del monopoli de la interlocució formal amb la UE, que pot tenir i ha tingut com a conseqüència el bloqueig i l'erosió d'interessos catalans. Res no indica que aquestes pautes comportamentals s'hagin d'alterar i, potser finalment, la societat catalana hi reaccionarà de forma conseqüent. Veiem com alguns autors (Van der Jeught, 2015) visualitzen de manera directa el vincle, en el cas català, entre dèficit de representació en el règim lingüístic comunitari i l'empenta de les reclamacions de més sobirania per, precisament, resoldre aquest dèficit, a través de la consecució d'un estat propi que declari sense ambages la llengua catalana llengua dels tractats i oficial de la UE.

Res no impedeix pensar que la propera Conferència Intergovernamental per la qual es proposi una reforma dels Tractats de la UE reculli una proposta més o menys sensata de foment de la pròpia diversitat lingüística que satisfaci les anyenques reivindicacions catalanes. Tampoc hi ha cap indicació que hagi de ser així, però. Ara com ara, els catalanoparlants que aspiren a continuar essent-ho no poden tolerar un sistema que entronitza l'anglès i d'altres llengües majors, consolida l'asimetria domèstica en favor de la llengua castellana en detriment de la catalana i garanteix la viabilitat d'ofici de 23 llengües més, mentre condemna la catalana als llimbs o a l'obsolescència cancelleresca, tot perpetuant-ne espais públics avui inaccessibles.

Referències bibliogràfiques

- Argelaguuet i Argemí, Jordi. (1994). El treball parlamentari sobre la llengua catalana i el seguiment del procés de normalització lingüística durant les tres primeres legislatures del Parlament de Catalunya (1980-1992). *Revista de Llengua i Dret*, 22, 93-104.
- [Rapport fait au nom de la commission politique sur les aspects politiques et institutionnels de l'adhésion ou de l'association à la Communauté par M. Willi Birkelbach, Rapporteur.](#) (1962). Assemblée Parlementaire Europee. (Consultat el 15 de juny de 2020).
- Corretja i Torrens, Mercè. (2007). La projecció supraterritorial de la llengua catalana en el nou Estatut d'autonomia de Catalunya. *Revista de Llengua i Dret*, 47, 247-264.
- Herreras, José Carlos. (2003-2004). De la oficialització de las lenguas de España en la Unión Europea. *Contextos*, 41-44, 367-385.
- Gasòliba i Böhm, Carles. (1990). El català a les Institucions Europees. *Revista de Llengua i Dret*, 14, 223-230.
- Milian Massana, Antoni. (2003). *La igualtat de les llengües a les institucions de la Unió Europea, mite o realitat?*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, Servei de Publicacions.
- Milian Massana, Antoni. (2019). Nota: I, ara, quina política lingüística cal reclamar a l'Estat espanyol?. *Revista d'Estudis Autònoms i Federals – Journal of Self-Government*, 31, 147-169.
- Mir i Sala, Narcís. (2006). Els acords administratius signats pel Govern espanyol sobre l'ús oficial de les llengües espanyoles diferents del castellà en el si de les institucions i els organismes de la Unió Europea. *Revista de Llengua i Dret*, 46, 317-358.
- Mir i Sala, Narcís. (2015). Aspectes lingüístics de l'adhesió d'un estat a la Unió Europea. Dins *Llengua i Dret Constitucional, sessió organitzada per la Direcció General de Política Lingüística del Departament de Cultura, el 29 de maig de 2015*. Disponible en línia a: <https://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/publicacions/btpl/arxiu/17-Nota-UE.pdf>.
- Montserrat i Moliner, Antoni. (1992). L'aplicació de la Resolució del Parlament europeu sobre la llengua catalana a les Institucions Europees. *Revista de Llengua i Dret*, 18, 67-93.
- Resolució 155/II, de 10 de febrer de 1988, del Parlament de Catalunya, sobre la declaració del català com a llengua oficial de les institucions europees, BOPC núm. [247] § [13015] (1988). Accessible a: <https://www.parlament.cat/document/bopc/48771.pdf>.
- Pons Parera, Eva. (2007). *El català a Europa*. Barcelona: Observatori de la Llengua Catalana.
- Solé i Durany, Joan Ramon. (1992). Els convenis per a l'ús oficial del català als Jocs Olímpics de Barcelona. *Revista de Llengua i Dret*, 17, 271-273.
- Van der Jeught, Stefaan. (2015). *EU Language Law*. Groningen: Europa Law Publishing.
- Terrón Cusí, Anna. (2006). El català i la Unió Europea. *Llengua i ús: revista tècnica de política lingüística*, 36, 4-9.